

opgebouwd of verworven — David, Salomo, Rehabeam —, doorbroken door Jezus Christus, die meer is dan David en Salomo, die niet meer opgevolgd wordt door een ander, maar Koning is in eeuwigheid.

Hij ziet de lange rij van priesters uit het geslacht van Aäron, wier priesterschap rustte in den dood van den voorganger — de wet der erfopvolging —, en die maar nooit klaar kwamen met offeren, omdat het bloed van stieren en bokken de zonden niet wegneemt, doorbroken door Jezus Christus, die priester wordt naar de ordening van Melchizedek, d.w.z. niet naar de wet der erfopvolging, want Melchizedek is zonder vader en zonder moeder en zonder geslachtsrekening, maar naar de kracht des onvergankelijken levens priester in der eeuwigheid (Hebr. 7 vv.), die eens voor goed het offer brengt.

Hij ziet de lange rij van wereldlijke koninkrijken die elkaar opvolgen en afwisselen — denk aan den droom van Nebukadnezar, uitgelegd door Daniël — doorbroken door den rollenden steen, welke is het eeuwig, onvergankelijk, onbewegelijk Koninkrijk van Jezus Christus. Dat Koninkrijk is er niet een in de rij, het voorafgaande vernietigend en zelf ook weer opgevolgd wordend door een ander; het vernietigt alle voorafgaande rijken en blijft zelf tot in eeuwigheid. Het is van een ander karakter, van een anderen aard, het is niet, als al die andere rijken, besloten binnen de sfeer van deze bedeeeling en daarom opgenomen in den kringloop, waarin het eene koninkrijk gaat en het andere komt, maar het vaart van boven af in in het ardeleven en neemt dat ardeleven met geweld met zich mee, ten zegen of ten oordeel, in de rechte lijn naar de eeuwigheid, de opgaande lijn naar het leven voor al wie en al wat zich in gehoorzaamheid aan dat Koninkrijk onderwerpt, de neergaande lijn naar den dood voor al wie en al wat zich tegen dat Koninkrijk verzet.

Dat is doorbraak, dat het Koninkrijk Gods inkomt in deze zondige wereld door Gods soevereine welbehagen, door Gods soevereine genade, en de gemeenschap tusschen hemel en aarde herstelt.

Sappemeer.

B. JONGELING.

wat heeft de schilderkunst ons te zeggen?

V.

In onze vorige beschouwing spraken wij over de erfenis van Cézanne, die voor de kunst beduidde een toenemende beweging naar het anthropofuge. Een tendens, zeker in verband staande met de toenemende techniek. Men ziet deze als dominerende factor in het toekomstleven en keert veelal de zaken om, niet meer de mensch als organisme de machine gebruikend, maar de machine het organische leven beheerschend.

Men bant het organische geheel uit, of construeert met minachting van het organische, het menselijke, een nieuwe wereld, maar in alles caricatuur. Waar men nog menselijke vormen gebruikt (Picasso, Léger) worden suggesties gewekt, die niet bevredigd worden en aldus verwarrend werken. Bij den leek wekt het vroolijkheid, ergernis of onbehagen. Cubisme, futurisme, abstractionisme, de namen zijn vele, scherpe scheidingen zijn er niet te trekken, de geest is hetzelfde.

In allerlei combinaties en afteekens krijgt men deze uitingen van schilderkunst voorgezet. Allen zijn zij in scherpe tegenstellingen met het expressionisme, waarvan men Vincent van Gogh de geestelijke vader zou kunnen noemen. Het kenmerkt zich door een verheugde belangstelling voor het menselijke, het expressionisme is anthropocentrisch.

Evenwel zijn de diverse uitingen van het expressionisme weer moeilijk in een formule te vangen.

Namen? Legio!

Het expressionisme keert zich welbewust af van de louter picturale belangstelling van het impressionisme. Alles wat op de mensch betrekking heeft, ook zijn milieu, staat in het middelpunt van de belangstelling.

De kunstenaar als mensch beweegt zich onder de menschen, leeft mee, lijdt mee, geniet mee. Hij tracht dat heele rijke menschenleven af te beelden. Het verheugd, geconcentreerd nog eens te laten beleven, als het ware in een roes, een groote spanning, een zledende drift.

Voor details is er geen aandacht, details vragen rust en contemplatie. De kleur wordt nu een element om datgene, wat men zeggen wil den gewenschten nadruk te verleenen. De kleur krijgt een eigen spraak, niet als bij den impressionist, als een fijn subtiel van tonen en halftönen, een geraffineerd vertoon van uiterste gevoeligheden, neen, de kleur moet meehelpen om bepaalde dingen luid uit te schreeuwen, hevig, broeierig abrupt en zwaar geladen te zeggen.

De expressionist wendt zich tot den medemens, hij schudt hem, speculeert op zijn primitieve instincten, bespeelt alle registers van zijn mensch zijn.

Daar de expressionist zijn stimulans uit het menschenleven ontvangt, heeft hij nergens de behoefte dit te idealiseren. Het is hem goed zoals het is.

Of een gelaat leelijk of mooi is blijft hem om het

even. De leelijkheid zal hij juist aangrijpen en naar voren halen, omdat het stoot dus..... werkt. Hij doet dit niet als vorm van documentatie, uit medelijden, of uit zucht naar het leelijke, neen, het geeft hem gelegenheid tot ontlasting, tot heviger uitdrukking.

Het expressionisme is gericht op de veelheid van de verschijningsvormen en acht zodoende alles van evenveel waarde, hoe ver ook verwijderd van den idealen vorm (insoverre deze benaderd zou kunnen worden).

Kunst die naar den idealen vorm streeft, denk aan de Grieksche of aan het Klassicisme (David 1748—1825, Ingres 1780—1867) nijgt naar vervlakkings en verveling. Zij beweegt zich naar één punt.

Het expressionisme is aan dergelijke kunstvormen volkomen tegengesteld.

Het expressionisme heeft dan ook een sterk deformeerende tendens, het heeft geen neutraliseerende rem.

Ieder middel van uitdrukking is goed, iedere verhouding, iedere kleur. Men kan geen enkele maatstaf aanleggen. Een maatstaf die men wel hanteert is de eerlijkheid van den kunstenaar.

Veel hedendaagsche kunstenaars hoort men steeds maar weer spreken over „eerlijk werk“, eigen „eerlijk werk“ of van anderen.

Bij intuïtie voelen zij, dat er inderdaad in vele gevallen een gerechtvaardigde twijfel kan bestaan aan de oprechtheid van het werk. Naar knapheid kan het werk niet beoordeeld worden. Knapheid in den zin van virtuositeit of bewonderenswaardige beheersching van de techniek is uit den boze. Kennis van anatomie, perspectief, compositie, eeuwenlang grondpijlers van artistiek kunnen, is niet meer in tel.

Met al deze uitdrukkingsmiddelen neemt de expressionist een loopje, zij hinderen hem.

Sommigen beheerschen dit alles met een verbluffende gemakkelijheid en weten deze middelen dienstbaar te maken aan hun artistieke visie.

Zeer velen echter zijn volslagen onkundig en meenen alle tekortkomingen in technische geschooldheid te kunnen vergoeden door kracht van voorstelling en originaliteit van visie.

Weer anderen spreiden een gewilde primitiefheid en kinderlijchheid ten toon.

De leek staat tegenover dergelijke scheppingen sceptisch, zij doen hem vaak infantiel aan. Dat dit infantiele gewild is ontleent er het pure en argeloze aan.

Als reactie op virtuositeit en weergaloze beheersching der techniek, zooals we dat bij schilders van de Gouden Eeuw kunnen waarnemen, neemt de artiest een houding aan, een pose van niet kunnen, van quasi worstelen met de stof.

Hij wil een leeg vat zijn, waarin de geest ruim toegang heeft. Niets mag zijn artistieke aandoening storen of vertroebelen. Hij wil stamelen als een bewogene, als een door den geest dronkene, als een kind, onbeveng en onschuldig.

Techniek en virtuositeit voeren tot den leegen vorm, zonder geest, tot het zielloze omhulsel. Kan men het met de rechterhand te vlot, dan doet men het met de linker, desnoods met zijn voet.

Men is nergens banger voor dan voor intellectuelisme.

Bezieling is het dagelijksch brood!

Talrijk zijn de probeerselen, die een oerbegin willen suggereren. Een als het ware loskomen uit het vormloze, de baaiert, tot eerste teekenen van geest boven stof. (Zie werk van den Engelschen beeldhouwer Moore).

Men doet dit door rechtstreeks voorbeelden uit den voorhistorischen (archaischen) tijd te imiteeren, of men zoekt naarstig in de schatkamers der oudheid of bij z.g.n. primitieve volkeren naar inspiratie. Men ziet overal den wensch naar een pril begin.

Primitief zijn is sterk zijn, oersterk!

Men kan deze zucht naar primitief, naar jong willen zien als een decadentie verschijnsel van een overrijpe beschaving.

Het infantiele, dat zooveel uitingen van hedendaagsche schilderkunst aankleeft, eerder als seniliteit uitleggen, dan als jeugd. Zij is immers niet slechts inhaerent aan het werk van de jongeren in leeftijd. Rukt men het babymasker af, dan blijkt er zich dikwijls een door de wol geverfde figuur achter te verschuilen, d.w.z. men is, na alle ismen doorgewerkt te hebben en oud zijnde, krampachtig en nadrukkelijk jong.

Vele uitingen van het expressionisme hebben dan ook iets geforceerds, iets onoprechts, iets gespleten en behoeven wel zeer nadrukkelijk het certificaat van eerlijkheid.

Was het expressionisme der Byzantijnsche kunst en der Gothiek uit het geloof, het expressionisme van heden ten dage is veelal uit de aarde aardsch.

Bezie de werken van een Permeke, een Chabot om daarvan overtuigd te worden. Het is geenszins om de schilderkunstige kwaliteiten, dat wij dergelijk werk afwijzen, het is om den geest, die er uit spreekt.

Voor ons is niet de boer een kluit op den akker, niet de gezel van de koe.

Dat het expressionisme zich naar den mensch keert is haar verdienste. Wij moeten echter constateren, dat de expressionistische vormgeving door haar karakter zeer geëigend is om een evolutionistische visie te vertolken, maar ook voor getuigenis uit het geloof!

Velen hebben het expressionisme den rug toegekeerd, omdat de infiltratie van veel ongeschoolden en onwaarachtigen een chaos veroorzaakt heeft, die iedere

EXTRA NUMMERS.

Extra nummers van 4 October, bevattende alle redevoeringen welke op den theologischen Schooldag werden gehouden, zijn verkrijgbaar bij onze administratie. Echter alleen op bestelling op postwissel of girobiljet, met storting van 50 cent. Van bestellingen, die ons op andere wijze bereiken, kan geen nota genomen worden.

Zij, die zich thans abonneeren op den nieuwen jaargang, ontvangen dit nummer natuurlijk zonder extra betaling.

OOSTERBAAN & LE COINTRE N.V.

beoordeeling illusoir maakt. Een wandeling door de tentoonstellingszalen lijkt vaak op een nachtmerrie.

Schutterigheid in houding van de menschenfiguren, expressieloosheid in de koppen door vergaande deformatie, wat voert tot grimas, tot leegheid. Bewust imiteeren van kinderteekening en schildering moet naliviteit voorstellen. Uittrekken en inkrimpen van de vormen tot in het monsterlijke, bewust negeren van de perspectief kan niet altijd de innerlijke leegte van de makers verbloemen.

De krampachtige vernieuwing uit zich te veel in een niet willen kunnen, om serieus genomen te worden. Het is het gewild infantiele, het gewild vertoon van schutterigheid en onvermogen, dat het expressionisme zal vernietigen. Er is te veel kaf onder het koren gekomen. Inderdaad zit men verlegen met den chaos, die men zelf uitgelokt heeft.

Wat is echt, wat onecht? Men behoeft maar een massa-inzending te zien voor een tentoonstelling of een ballotage om te weten, hoe willekeurig iedere schifting is.

Eerlijkheid alleen kan geen criterium zijn en helaas is dat in vele gevallen de eenige verdienste.

Het expressionisme laat ons vaker den chaos zien dan de beweging.

Het heeft geen zin om hier veel namen te noemen, hier etikettes te plakken van dit wel, dat niet. Het expressionisme is in zijn uitingen oneindig gevarieerd, het is dit krachtens beginsel. Men herkent het desondanks gemakkelijk.

Het leent zich door zijn pluriformiteit in het bijzonder tot beschouwing in litterairen vorm. Het suggereert tot in het oneindige omdat het slechts aanduidt, onvoltooid is, embryonaal.

Het vraagt om voltooiing.

Voor dit gevaar, het voltooiën, het uitspinnen der suggesties, kan men zich niet genoeg hoeden. Het verhindert de zuiver aesthetische beoordeeling en lokt het „verhaaltje“ uit.

Als b.v. Henk Krüger in „Ontmoeting“ (No. 10-11, 1947) bij een houtsnede van Bert Bouman, voorstellende een bruid, schrijft: „Misschien is het voldoende om er Marsmans „Bruid“ naast te leggen. Niet dat er in het gedicht ook maar één enkele letterlijke verwoording is van enig iets in de prent, maar er is verwantschap in de aard der ervaring — Bruid. Het is weer die wonderlijke ruimte waarin beiden, Marsman en Bouman, zich met hun „Bruid“ geplaatst wisten. Ieder voor zich hebben zij ergens het land van oorsprong vermoed, er ligt iets voormaligs achter het moment waarop deze bruiden „er zijn“. En voor beide is het aanstaande min of meer verhuud. Tusschen herkomst en toekomst staat en bij Marsman en Bouman de vrouw eenzaam in het moment van scheiding tusschen eindigheid en oneindigheid.“ Dan is hiermede, meenen wij, dit gevaar voldoende geïllustreerd.

A. MIDDELHOEK.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN

PLAN 1939.

De G. Visée schrijft in de „Kamper Kerkbode“ over: „Onze plaats als Vrijgemaakte“. In zijn tweede artikel, in het nummer van 13 Sept. j.l., handelt hij over doodsche, dorre prediking omstreeks 1920, en over het minder goede leven der studenten aan de Vrije Universiteit destijds. Maar daarna kwamen de professoren Vollenhoven en Dooyeweerd. „Op hun..... college's voelde men weer den band aan het Woord..... Het optreden van deze mannen is in en buiten den universiteitskring van groote betekenis geweest. Door hun arbeid werd de verwereldlijking van het Gereformeerd studentenleven zoo niet geheel weggenuken, dan toch krachtig gestuit“. Ook begon in dien tijd de Heer A. Janse zijn geschriften te publiceren. En prof. Schilder begon te schrijven. „Altijd actueel. Met echt bijbelsche critiek onze menschen inleidend „bij dichters en Schriftgeleerden.“ „Zoo werkten deze mannen, geheel on-

bevatende
ologische
verrij-
alleen op
ijet, met
en, die ons
nota ge-

den nieu-
nummer na-

TRE N.V.

deling door de
nachtmerrie.
nenschfiguren,
gaande defor-
heid. Bewust
ilddering moet
mpen van de
negeeren van
jke leegte van

te veel in een
te worden. Het
on van schut-
essionisme zal
t koren geko-
den chaos, die

eft maar een
oonstelling of
keurig iedere

zijn en helaas
aste,
en chaos zien

en te noemen,
dat niet. Het
lig gevarieerd,
kent het des-

in het bijzon-
n. Het suggest-
aanduidt,

itspinnen der
hoeden. Het
eeling en lukt

" (No. 10-11,
nan, voorstel-
het voldoende
gen. Niet dat
etterlijke ver-
aar er is ver-
Bruid. Het is
len, Marsman
laatst wisten.
land van oor-
s achter het
En voor beide
Tussen her-
man en Bou-
van scheiding
Dan is hier-
geïllustreerd.
DELHOEK.

DKEN

r Kerkbode"
g e m a a k-
nummer van 13
re prediking
ede leven der
estijds. Maar
lenhoven en
de men weer
den van deze
en kring van
beid werd de
tudentenleven
krachtig ge-
A. Janse zijn
hilder begon
ijbelsche cri-
s en Schrift-
1, geheel on-

afhankelijk van elkander, toch uit één geest. En de vrucht van hun werk begon te komen. Van de kansels kwam er een „nieuw geluid“, dat echter door vele oude vromen als een „oud geluid“ werd herkend. In vele kerken was men verblijd. Bij het beroepingswerk bleek, dat de gemeenten het hoorden.

Maar het scheen niet rustig te mogen voort- en doorgaan.

„Toen begon de tegenwerking. Dat was reeds in mijn studententijd in Amsterdam merkbaar geweest“, schrijft ds G. Visé.

„Later werden speciale college's in Amsterdam gegeven, waar Schilder's werk in werd bestreden. Volenhoven, de Graaf, Janse, Schilder, D. van Dijk en anderen werden verdacht gemaakt. Er werd tegen hen gewerkt. Waarom? Leidden zij het Gereformeerde leven in verkeerde banen? Bevorderden zij de wereldlijking van de kerk? Was hetgeen ze spraken en schreven in strijd met de Schrift en de Belijdenis?

Het werd op bedekte wijze gesuggereerd. Ze werden op bedekte wijze verdacht gemaakt. Maar noch bij de Kerken, noch bij de Curatoria der V.U. en der Theologische School werden ooit gegronde aanklachten ingediend.

Ja, als er mensen waren, die een aanklacht wilden indienen, dan werden ze daarin verhinderd. O.a. door prof. dr G. M. den Hartogh, dien den menschen dat ontried. En verzekerde: de zaak komt in 1936 op de Synode tóch aan de orde. Prof. den Hartogh heeft dat zelf geschreven.

Men had reeds voor de synode van 1936 een plan. Men wilde géén personen aanklagen. Dat kon gevaarlijk zijn. Want men wist hoe groot de aanhang van die personen was. Met het oog op dien grooten aanhang zeide dr H. H. Kuyper ter Synode: „Erger dan vóór Assen“. Vandaar, dat dr V. Hepp in zijn verdachtmakende brochures geen namen noemde. Evenmin als later dr H. H. Kuyper in „De Heraut“. Die sprak dan van „de nieuwe richting“, „de verbondspredikers“ of iets dergelijks. En prof. den Hartogh voorkwam het indienen van aanklachten tegen personen. Maar men wilde „leeringen“ veroordeelen. Leeringen van ongenoemde. Om zoo zonder hun namen te noemen hun invloed te breken.

De Leeruitspraken-1942 waren het resultaat.

Ds Visé geeft hierbij de volgende noot: „Zie G. M. den Hartogh: Hoe staan de zaken? Daar schrijft hij: „het indienen van aanklachten tegen bepaalde predikanten werd behalve een geval van ds Vonk voorkomen door het telkensterugkeerend advies — schrijver dezes gaf het meermalen — voor wie men in vertrouwen nam „wacht op de synode van '36, waar de zaken in grooter verband aan de orde komen“.

Och ja, men wilde de personen sparen, en ging daarom zonder namen te noemen verdacht maken, en met citaten werken, welker schrijvers men niet aangaf, zelfs niet door boeken en bladzijden te noemen, en welke vindplaatsen men zelfs weigerde aan te geven (prof. dr V. Hepp), toen zij exeres aan den schrijver gevraagd werden. Men voelde zich blijkbaar niet veilig. Wanneer men met bepaalde aanklachten kwam, tegen bepaalde personen, op concrete punten, moest men strikt bewijs leveren, zou men weerlegd kunnen worden, kwam het op nauwkeurigheid, scherp redeneeren, en juistheid aan. Dat dorst men, naar het schijnt niet aan. En daarom maar naamloos verdacht maken, onder het mooie voorgeven, dat men de personen wilde sparen, en slechts de leeringen of meeningen wilde treffen, maar inderdaad om zichzelf veilig te stellen.

De wereld wil bedrogen zijn. Derhalve.....

Evenwel: God is waarheid en is geen onrecht, rechtvaardig en recht is Hij. Deut. 32:4.

15 Sept. '47. S. GREIJLDANUS.

EEN ROOKERSPOT.

Met meer dan verbazing vernamen we op de onvergetelijke Hoogeschooldag, dat de huisvrouwen voor de bibliotheek van onze Hoogeschool een bedrag van / 22000.— bijeenbrachten. Velen heeft dit ook beschaamd. En ik dacht, dat deden de huisvrouwen en wat deden de huisvaders, behalve wat ze zedelijk verplicht zijn om te doen. Moeten die bij de huisvrouwen achterblijven?

Niet noodig, ze zetten doodeenvoudig een R o o k e r s p o t op en dragen den inhoud daarvan D.V. in 1948 af. Een doodeenvoudig werk. Op vergaderingen van Kerkeraden en Jongelingsverenigingen en thuis een blikken bus met het opschrift Rookerspot. En dan op een vergadering of bij visite ieder een sigaar of sigaret minder rooken en de waarde daarvan in den pot. Dan is er in het lokaal misschien minder rook, maar meer vuur. Niet-rookers geven hun bon aan een rooker cadeau en die doet een gift in den pot. Een giro ten name van den Rookerspot en daarop wordt zoo nu en dan de inhoud van den pot gestort. En dan eens per jaar wordt de giro ten name van onze Hoogeschool overgeschreven.

De rooker spot misschien met dit idee, maar die spot zal hem vergaan als hij het resultaat verneemt. 't Is een schema, voor aanvulling en verbetering vatbaar.

Rotterdam, October 1947. JAC. VAN DIJK.

BOEKBESPREKING

„Geschiedenis en Godsopenbaring. Geschiedenis van Noach“. No. 4 van Ecclesia-Arsenaal, door Ds G. van Dooren.

Uitgave J. Boersma — Enschedé.

Van dit belangrijke werk verscheen hiermee de vierde aflevering, die handelt over wat de Heilige Schrift ons over Noach en zijn zeden of geslacht en den zondvloed openbaart. Dit is een uiterst gewichtig deel der gebeurtenis van mensheid en wereld, die in deze aflevering in haar onderscheiden punten en details besproken wordt op belangstellingwekkende wijze. Allicht heeft men wel eens opmerking te maken, b.v. over wat op blz. 194 van vinden in Gen. 6:8 gezegd wordt. Doch ook deze aflevering kan uitnemend dienst doen om de Heilige Schrift als openbaring Gods in haar eigenlijke strekking te doen verstaan.

1 Oct. '47.

S. GREIJLDANUS.

„Christus' Levensgarantie. Het wonder der prediking. Publieke Eeredienst“, door Prof. C. Veenhof en Ds H. J. Schilder.

Uitgave J. Boersma — Enschedé.

Dit zijn drie preeken. De eerste gehouden te Bergschenhoek door Ds H. J. Schilder bij zijn afscheid aldaar, de tweede door Prof. C. Veenhof ter bevestiging van Ds H. J. Schilder te Utrecht, en de derde door dezen laatste bij zijn intrede te diers stede. Het zijn geen preeken, die voornamelijk plaatselijke en gelegenheidsbetekenissen hebben, doch hare waarde hebben en houden algemeen, afgezien van plaats en tijd en gelegenheid. Zij ontsluiten Gods Woord en stellen der gemeente voor den weg des levens, en dien des doods.

1 Oct. '47.

S. GREIJLDANUS.

„Instructeurs en Frontsoldaten“, door Ds G. van Dooren.

Uitgave J. Boersma — Enschedé.

Dit boekje wijst er op, dat de z.g.n. Evangelisatie geschieden moet door elk geloovige op zijn plaats en ten aanzien van degenen, met wie hij in aanraking komt, allereerst door levenswandel, maar ook door woord. Men moet het niet zoeken in uitgebreide organisatie, noch meenen, dat zij het werk is alleen van ambtsdragers. Deze zijn de instructeurs, die de geloovigen als frontsoldaten in dezen oefenen en onderwijzen moeten. Naar ook ik meen, moet men in deze richting werken, en is men dan in de lijn van Eph. 4:11-12. In de groote steden zal bovendien wel iets meer gedaan moeten worden. In dit werkje komt misschien niet genoeg uit, dat toch ook de ambtsdragers wel roeping tot „Evangelisatie“ hebben.

1 Oct. '47.

S. GREIJLDANUS.

„De traditie van de kerkelijke huwelijksbevestiging verwerpt“ door B. J. en J. J. van der Wiel.

Uitgave: Bureau „De Vrije Kerk“, Rotterdam—Zuid, Postbus 5018.

Het is eenigszins moeilijk, dit geschriftje te bespreken, omdat het als bezwaarschrift ingediend is bij de Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage—Oost, en dus in kerkelijke behandeling is, en mogelijk ook op de meerdere vergaderingen in behandeling zal, of althans kan, komen. Daarom wil ik volstaan met een paar opmerkingen. De naam huwelijksbevestiging ware beter door een anderen te vervangen. Maar door welken? Bij huwelijksbevestiging is, wanneer zij recht geschiedt, ook bediening des Woords. Zelfs ook het huwelijksformulier geeft die, gelijk het Avondsmaalsformulier en dat van den doop, ofschoon elk op zijne wijze. Dat bij zulk een huwelijksbevestiging gewoonlijk slechts weinigen tegenwoordig zijn, sluit niet uit, dat de gemeente samenkomt, zij het in zeer kleinen getale. Het ware gewenscht, desbetreffend eene andere regeling te treffen. Dat bij een huwelijksbevestiging bijzonder twee personen worden aangesproken, kan geen bezwaar opleveren. Zulk individueel aanspreken gebeurt ook bij bevestiging van ambtsdragers, bij openbare belijdenis, bij doopsbediening. Voorts is het gemeentelijk leven, vroeg of laat, ook ten eerste bij een huwelijk betrokken. En waarom zou men niet 's Heeren zegen over een naar Gods Woord gesloten huwelijk door de gemeente — zij het dan helaas in zoo klein aantal bijeen — mogen laten afsmeeken? Maar dit zijn slechts opmerkingen naar aanleiding van dit geschrift, geen eigenlijke recensie, die gevraagd werd.

1 Oct. '47.

S. GREIJLDANUS.

GRONINGER BRIEVEN

Amice frater.

De figuur van Maeterlink is kenmerkend voor het karakter van onzen tijd. Juist hij in zijn dichtelijk drama de man der mystiek, een moderne Plotinus.

Als het koude verstandsrationalisme aan het eind van zijn latijn is gekomen, zoeken de z.g.n. moderne menschen heil in de mystiek.

En dan volgt de gruwel van het ergste paganisme. Zoo mondde de hoogmoed van het Grieksch redelijk denken uit op den nog grooteren hoogmoed van Plotinus' mystiek, die voor Maeterlink hooger nog stond dan Plato, want deze bleef voor de poort van het allerdiepste geheim staan. Plotinus durfde tot zijn binnenkameren door te dringen.

Zoo nu ging het ook in de negentiende eeuw, toen het zoo trotsch begonnen denken in doffe vermoedheid scheen te vervallen.

Het harde materialisme bevredigde niet meer. De rede-aanbidding zocht weer steun in de diepten van het gevoel, en sprak weer van „de herleving der ziel“.

De belijder van den Christus der Schriften werd in het midden der vorige eeuw een domper genoemd, omdat hij niet mee wilde doen aan de verheerlijking van het verstand, dat immers alles verklaren en alles goed maken zou.

Nu is het anders geworden, en heet hij, als hij ten minste weerstand weet te bieden aan de moderne verleiding, intellectueel, een woord, dat klinkt als een scheldnaam.

Hij wees eens echter niet de rede af, maar haar hoogmoed.

Trouwens heel die minachting der rede en het roemen in het irrationalisme is niet veel meer dan komedie, want juist in de mystiek leeft de hoogmoedige rede zich het meest uit.

Zoo roemen de moderne menschen dan weer op hun zwijgen, en zij praten van den morgen tot den avond. Zij pochen op hun daad en hebben niet dan leeg woorden.

En als zij moeten regeeren, dan hebben zij een regeeringsvoorlichting nodig, want zij moeten de arme domme onderdanen, die zuchten onder hun wanbeleid, „begrip bijbrengen“ omtrent hun doen.

Zijn zij communist, dan dienen daartoe ook de meest verrijnde martelwerktuigen.

Van dat alles hooren wij rondom ons heen.

In de mystiek leeft de verleiding des satans het sterkst.

En er is geen kwaad, waartegen wij meer op onze hoede moeten zijn.

„Daar is het, dat de mensch uit eigen kracht wil opklommen tot God, langs onmiddellijken weg. Gode gelijk worden, blijft zijn begeeren. In het „goddelijke versmelten“. En hoe die mystieke termen dan meer mogen luiden.

De mensch wil zichzelf verlossen uit de ellende, waarin hij door zijn zonde viel. Hij wil het verloren paradijs terug. Hij heeft zijn eigen catechismus. Hij tracht zich zelf te verlossen van de verantwoordelijkheid voor zijn val, zelfs die op de wording aller dingen te leggen, dus feitelijk zijn schuld op God te schuiven, zooals Kierkegaard, Barth en Brunner dat doen.

Hij zoekt door eigen kracht een nieuwe wereld, nu eens langs den weg der evolutie, dan langs dien der revolutie. Hij wacht dan op een wonder. Zooals een Marx het ook deed. En de socialist thans allerwege. En dan volgt het nieuwe rijk, dat hier koninkrijk Gods heet, daar die wereld van smetteloze deugd, die, naar het woord van een onzer wijsgeeren, de mensch zich zelf zal moeten geven zal hij haar ontvangen.

Wij leven thans in een periode van de meest gevaarlijke mystiek, die het geraden doet zijn, dit woord zelfs in gunstigen zin niet meer te noemen. Ook geen onderscheiding tusschen mystiek en mysticisme.

Van deze moderne mystiek nu was Maeterlink een der eerste profeten. Hij zocht het raadsel van het leven, het „groot geheim“ te doorgronden en door die ontdekking te komen tot het groot geluk, de ontkoming aan de ellenden van den eigen dag.

Als alle mystieken kende hij eenige trappen van ontstijging aan de stof om zoo te komen tot het „hoogere“ doel van den mensch.

Plotinus kende vier stadia; hij had aan drie genoeg. Eerst die van het gewone leven in gezin en maatschappij, in den dagelijkschen arbeid om het brood.

Dat leven lag volgens hem als weerloos in de armen van het noodlot.

Maar er is een heilsweg naar boven, want achter dit tijdleven ligt dan het ware leven, achter ons ik het transcendentale ik.

Het leven van denken en droomen, dat diepere leven, dat wij zoo enkele oogenblikken kunnen doorleven als de „eeuwigheid“ het tijdelijke doortrilt. Zooals de vrijzinnigheid van dezen dag spreekt van het „diepste van ons zelf“.